

# Cố Tổng thống Heydar Aliyev và việc xây dựng quan hệ hữu nghị giữa hai nước Azerbaijan - Việt Nam

TS. TRẦN HOA LÊ

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: tranhoale9@gmail.com

Nhận ngày 10 tháng 11 năm 2023; chấp nhận đăng tháng 12 năm 2023.

**Tóm tắt:** Ngày 10/5/2023, Đại sứ quán Azerbaijan đã tổ chức chuỗi sự kiện kỷ niệm 100 năm ngày sinh của Lãnh tụ dân tộc Azerbaijan Heydar Aliyev (10/5/1923-10/5/2023), một trong số các sự kiện đó phải nói đến Hội nghị với tiêu đề: "Heydar Aliyev: Sứ mệnh lịch sử trong việc xây dựng tình hữu nghị giữa Azerbaijan và Việt Nam". Bài viết trình bày vài nét khái quát về cố Tổng thống Heydar Aliyev. Vai trò của ông trong xây dựng mối quan hệ hữu nghị Azerbaijan và Việt Nam và triển vọng phát triển mối quan hệ giữa hai nước Việt Nam - Azerbaijan.

**Từ khóa:** Azerbaijan, Heydar Aliyev, Việt Nam.

**Abstract:** The Embassy of Azerbaijan organized a series of events on May 10, 2023, commemorating the 100th anniversary of the birth of Azerbaijani national leader Heydar Aliyev (10/5/1923-10/5/2023). One of these events included a conference titled: "Heydar Aliyev: Historic mission in building friendship between Azerbaijan and Vietnam". The article presents an overview of the late President Heydar Aliyev. It discusses his role in fostering friendly relations between Azerbaijan and Vietnam, as well as the prospects for the development of the relationship between the two countries.

**Keywords:** Azerbaijan, Heydar Aliyev, Vietnam.

Trong khuôn khổ của Buổi gặp mặt và chia sẻ tri thức "Heydar Aliyev: Công hiến cuộc đời cho tình hữu nghị Việt Nam - Azerbaijan" kỷ niệm 100 năm ngày sinh cố Tổng thống Azerbaijan Heydar Aliyev và 40 năm chuyến thăm của ông đến Việt Nam, cụm từ "sứ mệnh lịch sử" một lần nữa được dùng để nói về những đóng góp vô cùng lớn lao của cố Tổng thống (cùng với Chủ tịch Hồ Chí Minh vĩ đại) trong việc xây dựng "viên gạch" đầu tiên nối "cây cầu vượt qua 6.523 km xa xôi" đặt nền móng, thiết lập mối quan hệ hữu nghị Việt Nam và Azerbaijan từ chiều sâu lịch sử đến hiện tại và ngày càng phát triển hơn nữa trong tương lai.

## 1. Vài nét khái quát về Cố Tổng thống Heydar Aliyev

Cố Tổng thống Heydar Aliyev là một lãnh

đạo có vai trò hết sức quan trọng đối với sự ra đời của nước Cộng hòa Azerbaijan hiện đại. Ông đóng vai trò là "kiến trúc sư" - người đã kiến tạo đất nước Azerbaijan của ngày hôm nay, đồng thời cũng là một trong những chính trị gia nổi bật của thế giới. Heydar Aliyev đã lãnh đạo Azerbaijan trong hai thời kỳ khác nhau của lịch sử, vào thời Xô Viết khi Azerbaijan là một phần của Liên Xô và sau đó khi Azerbaijan là một quốc gia độc lập.

Khi còn là một nhà lãnh đạo của Xô Viết, Heydar Aliyev - là một trong những nhà lãnh đạo - uy viên nổi bật và mạnh mẽ nhất của Bộ Chính trị Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Liên Xô. Ông là một thiếu tướng, từng đảm nhận các chức vụ Chủ tịch chi nhánh KGB của Liên Xô tại Azerbaijan từ năm 1967 đến năm 1969. Và vào ngày 14/7/1969, Heydar Aliyev trở thành

Bí thư thứ nhất Đảng Cộng sản Azerbaijan (thuộc Đảng Cộng sản Liên Xô). Với vị trí Bí thư thứ nhất này, trên thực tế ông chính là lãnh đạo cao nhất của Cộng hòa XHCN Xô Viết Azerbaijan. Đến cuối năm 1982, Heydar Aliyev được đề bạt vào vị trí Phó chủ tịch thứ nhất của Hội đồng Bộ trưởng Liên Xô và phục vụ ở vị trí đó từ năm 1982 đến 1987. Trong một thời gian rất ngắn, ông đã chỉ đạo tiến hành các cải cách cơ bản để thay đổi Azerbaijan từ một quốc gia phụ thuộc nhiều vào nông nghiệp và sản xuất dầu mỏ trở thành một trong những nước cộng hòa có nền công nghiệp phát triển nhất của Liên Xô.

Cuối thập niên 1980, xung đột gia tăng ở vùng Karabakh, chính trị gia Aliyev quyết định đi con đường dân tộc chủ nghĩa, chủ trương Azerbaijan tách ra khỏi Liên Xô và trở thành nước độc lập. Azerbaijan đã tuyên bố độc lập (tách khỏi Liên Xô) vào năm 1991.

Heydar Aliyev chỉ là vị Tổng thống thứ 3 của nước Cộng hòa Azerbaijan mới ra đời từ tháng 6 năm 1993 đến tháng 10/2003. Tuy nhiên, Heydar Aliyev và tư tưởng của ông lại có ảnh hưởng sâu sắc nhất đến quốc gia này. Với những quyết định dũng cảm và sáng suốt, ông đã thành công trong việc kiến tạo nên một nhà nước Azerbaijan thống nhất, hợp pháp, dân chủ, độc lập và ổn định. Những chính sách ngoại giao khôn khéo, kiên định niềm tin và tầm nhìn lịch sử, Heydar Aliyev đã thành công trong việc hiện thực hóa ý tưởng về quốc gia, xây dựng một nhà nước Azerbaijan hiện đại và hiện thực hóa giấc mơ độc lập của người dân Azerbaijan. Từ khi Heydar Aliyev lên nắm quyền Azerbaijan trở thành nước phát triển nhất trong Liên bang Xô viết. Cộng hòa Azerbaijan đã đạt được nhiều thành tựu trong các lĩnh vực khác nhau như kinh tế, công nghiệp, năng lượng, công nghệ thông tin, y tế, giáo dục, văn hóa...

Heydar Aliyev đã cống hiến cả cuộc đời mình cho sự nghiệp bảo vệ, xây dựng và phát triển đất nước Azerbaijan, đặt nền móng quan

trọng cho hạnh phúc và thịnh vượng như ngày hôm nay. Nhân dân Azerbaijan gọi ông nhà lãnh đạo kiệt xuất, vị anh hùng dân tộc của đất nước Azerbaijan. Thế giới xem Heydar Aliyev là vị chính khách vĩ đại đã định hình nên lịch sử của Azerbaijan, với đất nước Việt Nam ông được coi là "người bạn lớn của Việt Nam và nhân dân Việt Nam".

## 2. Heydar Aliyev với mối quan hệ hữu nghị Việt Nam và Azerbaijan

Tuy Việt Nam và Azerbaijan mới trải qua cột mốc hơn 30 năm quan hệ ngoại giao chính thức giữa hai nhà nước, nhưng trên thực tế lịch sử, quan hệ ngoại giao song phương đã có từ cách đây hơn 70 năm - khi Azerbaijan còn là một trong những nước cộng hòa thuộc Liên Xô. Đó là quan hệ mà Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định từ năm 1959 khi đến thăm Azerbaijan và nhấn mạnh bằng cụm từ "mối quan hệ anh em" giữa hai dân tộc. Vượt qua thời gian với những thách thức khi hai dân tộc sát cánh bên nhau trong những giai đoạn khó khăn nhất của thời đại lịch sử.

Trong suốt thời gian đó đến nay, với người dân Việt Nam, Cố Tổng thống Heydar Aliyev là một người bạn lớn, nghĩa tình, thấu hiểu, chung thủy. Dân tộc Việt Nam luôn ghi nhớ, khi còn là người đứng đầu Azerbaijan và với tư cách là một trong những nhà lãnh đạo quan trọng của Liên Xô, ông đã luôn đặc biệt quan tâm đến việc tăng cường quan hệ hữu nghị với Việt Nam. Một trong những ưu tiên của ông đó là giúp đỡ Việt Nam hết sức mình bằng những việc thiết thực nhất.

Sau chuyến thăm lịch sử của Chủ tịch Hồ Chí Minh tới Azerbaijan năm 1959 - cuộc tiếp xúc trực tiếp đầu tiên giữa Chính phủ hai nước Việt Nam và Azerbaijan, đã mở ra một trang mới, tạo động lực cho sự phát triển hợp tác trên nhiều lĩnh vực của hai quốc gia. Tháng 10/1983, Heydar Aliyev đã có chuyến thăm Việt Nam với tư cách là Phó Chủ tịch thứ nhất Hội đồng Bộ trưởng Liên Xô, Ủy viên Bộ Chính trị Đảng Cộng sản Liên Xô. Là người dẫn đầu phái đoàn cấp cao nhất của Liên Xô, ông đã

gặp gỡ các nhà lãnh đạo của Việt Nam, tham gia lễ khánh thành các dự án cơ sở hạ tầng lớn (như cầu Thăng Long tại Hà Nội), thăm các vùng miền của Việt Nam, gặp gỡ chính quyền địa phương, các chuyên gia, công nhân và công dân đồng hương Azerbaijan trong lĩnh vực dầu khí, xây dựng. Heydar Aliyev đã chủ động đề xuất kéo dài chuyến thăm đó để ông có thể thăm được tất cả các vùng cần thiết ở Việt Nam, nơi có các dự án trọng điểm. Thăm thành phố Vũng Tàu, lúc ấy có nhiều chuyên gia dầu mỏ Azerbaijan làm việc. Tại đây, Heydar Aliyev đã kêu gọi các chuyên gia Azerbaijan hãy làm nhiệm vụ của mình ở đây như thể làm cho chính Tổ quốc mình. Hiện nay, ở Vũng Tàu có một con đường mang tên Baku (Baku) và ở thủ đô của Azerbaijan là Baku, cũng có một con phố mang tên Vũng Tàu. Đó tất nhiên không chỉ là sự trùng hợp ngẫu nhiên mà là những dấu mốc ngoại giao của hai dân tộc. Hai thành phố ở hai đất nước xa xôi đã kết nghĩa gần lại từ cách đây hơn ¼ thế kỷ khởi đầu bằng hai chuyến thăm của hai nhà lãnh đạo hàng đầu của Việt Nam Azerbaijan đã tạo ra nền móng vững chắc cho quan hệ hữu nghị gắn bó giữa 2 quốc gia.

Sau chuyến thăm lịch sử và có ý nghĩa này, Việt Nam đã gửi hơn 5.000 sinh viên, nghiên cứu sinh đến học tại các trường đại học của Azerbaijan với các chuyên ngành như hoá dầu, hải quan và y học là những ngành chủ đạo. Một số người trong số họ đã vinh dự được chính Heydar Aliyev trao bằng tốt nghiệp. Rất nhiều người sau đó đã trở về phụng sự cho sự nghiệp phát triển đất nước và nắm giữ những chức vụ chủ chốt trong chính phủ Việt Nam. Họ là những người lãnh đạo đất nước, đại biểu Quốc hội, tướng lĩnh trong lực lượng vũ trang, các nhà khoa học, các nhà giáo, nhà ngoại giao.

Có lẽ đây là một trong những ví dụ điển hình về sự hỗ trợ của cá nhân ông đối với sự đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao cho Việt Nam tại Azerbaijan. Năm 2015 Tổ chức hữu nghị Việt Nam Azerbaijan được thành lập như là minh chứng sống động cho tình đoàn kết, hữu nghị

giữa nhân dân hai nước.

Trước năm 1983, Heydar Aliyev cũng có dịp gặp Tổng Bí thư Lê Duẩn. Năm 1981 nhân dịp sang dự Đại hội 26 Đảng Cộng sản Liên Xô, đồng chí Lê Duẩn cũng đã có một chuyến thăm Azerbaijan. Thời điểm này ông Heydar Aliyev là Bí thư thứ nhất của nước Cộng hòa XHCN Xô viết Azerbaijan (thuộc Liên Xô). Mặc dù đang bận rộn công việc của Đại hội đảng ở Moscow nhưng ông Aliyev đã bay về Baku để đích thân đón tiếp và chiêu đãi trọng thể đoàn Việt Nam, trong không khí vui vẻ thân mật thăm tình anh em hai nước.

Những tháng năm Việt Nam đang trải qua cuộc chiến tranh gian khổ nhằm thống nhất, xây dựng và phát triển đất nước, cũng chính Azerbaijan của Tổng thống Heydar Aliyev đã là người bạn, người anh em cùng đồng hành và hỗ trợ hết mình cho dân tộc Việt Nam. Trên cương vị là Phó Thủ tướng Liên Xô, ông Aliyev đã ký nhiều văn bản nhà nước liên quan đến việc hỗ trợ cho Việt Nam.

Khi Azerbaijan tách ra khỏi Liên Xô thành một nước độc lập, Tổng thống Heydar Aliyev của Azerbaijan cũng luôn quan tâm, ủng hộ Việt Nam và coi trọng vun đắp mối quan hệ giữa hai nước. Cụ thể phải nói đến sự giúp đỡ của rất nhiều chuyên gia Azerbaijan được cử đến Việt Nam để giúp xây dựng lại cơ sở hạ tầng và ngành công nghiệp dầu mỏ của đất nước bị chiến tranh tàn phá.

Tất cả những sự kiện này đều là những dấu hiệu tích cực tượng trưng cho sự khởi đầu của mối quan hệ ấm áp, chân thành và hữu nghị giữa hai nước, sau này được củng cố và chuyển thành quan hệ đối tác và hợp tác trên nhiều lĩnh vực.

### **3. Quan hệ hữu nghị Việt Nam Azerbaijan nhìn từ lịch sử, hiện tại và triển vọng trong tương lai**

Đánh giá mối quan hệ Việt Nam Azerbaijan, Thứ trưởng Bộ Ngoại giao Hà Kim Ngọc nhấn mạnh: Tuy cách xa nhau về địa lý,

nhưng nhân dân Việt Nam và Azerbaijan luôn dành cho nhau tình cảm đặc biệt, cùng nhau vượt qua những thử thách lịch sử, biến động thời cuộc để hun đúc nên tình hữu nghị truyền thống đặc biệt giữa 2 dân tộc. □

Ông Elnur Mammadov, Thứ trưởng Bộ Ngoại giao Cộng hòa Azerbaijan nhận định: □Mối liên kết lịch sử đã khiến Việt Nam trở thành đối tác rất quan trọng của Azerbaijan□

Kế thừa mối quan hệ truyền thống tốt đẹp trong lịch sử, ngày 23/9/1992, Việt Nam và Cộng hòa Azerbaijan chính thức thiết lập quan hệ ngoại giao. Mối quan hệ giữa 2 nước được củng cố bằng sự kiện Azerbaijan mở Đại sứ quán tại Hà Nội - Việt Nam vào năm 2013 cũng như chuyến thăm của Tổng thống nước Cộng hòa Azerbaijan Ilham Aliyev tới Việt Nam năm 2014 và chuyến thăm của Chủ tịch nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam tới Azerbaijan năm 2015. Những chuyến thăm hữu nghị vừa thể hiện sự gắn bó với tình hữu nghị lịch sử giữa hai quốc gia vừa tạo động lực mạnh mẽ cho việc tiếp tục củng cố và nâng tầm quan hệ chính trị giữa hai nước. Mối quan hệ này cũng đã □đang - được củng cố bằng việc hiện thực hóa chương trình hợp tác giữa Đảng Azerbaijan Mới và Đảng Cộng sản Việt Nam; ngoại giao Nhà nước và ngoại giao nhân dân.

Trong những năm gần đây, quan hệ chính trị Việt Nam □Azerbaijan đã vươn lên tầm cao mới. Việt Nam và Azerbaijan đã có sự hợp tác và ủng hộ lẫn nhau trong các diễn đàn hoạt động quốc tế, trong đó phải kể đến việc Azerbaijan đã bỏ phiếu ủng hộ Việt Nam trở thành ủy viên không thường trực của Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc. Điều này thể hiện quan hệ chính trị rất tốt đẹp giữa hai quốc gia, phản ánh chính sách ngoại giao của Azerbaijan đối với Việt Nam □một đất nước có vị trí trọng yếu ở Đông Nam Á, châu Á □Thái Bình Dương. Còn Azerbaijan là một trung tâm logistics và vận tải khu vực. Có nhiều tuyến đường trung chuyển và hành lang vận tải quốc tế

đi qua lãnh thổ của Azerbaijan và một trong số đó là Hành lang Đông Tây kết nối Đông Á và Tây Âu. Cùng nắm giữ các vị trí địa chính trị quan trọng của khu vực và thế giới, hai quốc gia đang hướng tới những □đại lộ hợp tác mới□ để mở rộng hợp tác truyền thống trên những lĩnh vực mới trong thời gian tới.

Với nhiều điểm tương đồng về con người, lịch sử và các giá trị, Azerbaijan và Việt Nam xây dựng chính sách đối ngoại dựa trên các chuẩn mực và nguyên tắc của luật pháp quốc tế, bao gồm tôn trọng chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ và không can thiệp vào công việc nội bộ của các quốc gia. Cả hai nước đều là thành viên của một số tổ chức quốc tế và có truyền thống ủng hộ lẫn nhau trong khuôn khổ các tổ chức quốc tế.

Hiện tại, việc thiết lập và củng cố các mối quan hệ giữa nhân dân hai nước được thể hiện trong tất cả các lĩnh vực bao gồm chính trị, kinh tế, thương mại đầu tư, năng lượng, giáo dục, khoa học - kỹ thuật, văn hóa - du lịch, giao thông vận tải, hợp tác địa phương □ thu được những kết quả rất đáng khích lệ và ngày càng được chú trọng. Năm 2022, khi hai nước kỷ niệm 30 năm thiết lập quan hệ ngoại giao với nhiều hoạt động thiết thực, hợp tác giữa hai nước trên nhiều lĩnh vực được tăng cường hơn, trong đó kim ngạch thương mại song phương tăng trưởng mạnh mẽ đạt 702,5 triệu USD, tăng gấp 8,3 lần so mức của năm 2021.

Nhìn lại chặng đường hơn 1/4 thế kỷ đầy tự hào với nhiều thành tựu, cùng hợp tác phát triển, quan hệ song phương giữa hai nước ngày càng năng động và tích cực. Việc trao đổi đoàn các cấp, đặc biệt là cấp cao thường xuyên với nhiều thỏa thuận, văn kiện hợp tác song phương đã được ký kết và triển khai có hiệu quả, hai bên cũng chủ động và tích cực phối hợp trên các diễn đàn quốc tế và khu vực.

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đạt được, hợp tác trên nhiều lĩnh vực giữa Việt Nam và Azerbaijan vẫn còn ở mức khiêm tốn,

chưa tương xứng với tiềm năng, quan hệ chính trị tin cậy và tình cảm tốt đẹp giữa hai dân tộc. Ngoài ra, tình hình thế giới và khu vực ngày càng diễn biến nhanh chóng, phức tạp với nhiều nhân tố bất ổn và khó lường, đặt ra những thách thức mới đối với quan hệ Việt Nam - Azerbaijan, đòi hỏi hai bên cùng nhau nỗ lực tìm kiếm những phương hướng, giải pháp mới cho hợp tác song phương.

Năm 2023 là một năm có ý nghĩa rất quan trọng trong lịch sử quan hệ hữu nghị truyền thống Việt Nam - Azerbaijan. Hai nước kỷ niệm 100 năm ngày sinh của Cố Tổng thống Heydar Aliyev, nhà lãnh đạo kiệt xuất của Azerbaijan và là người bạn lớn của Việt Nam. Đồng thời, đánh dấu kỷ niệm 40 năm chuyến thăm Việt Nam của ông vào tháng 10/1983. Mỗi quan hệ của hai quốc gia được xây dựng trên sự hiểu biết, tin cậy, đồng cảm giữa nhân dân hai nước và đã được Chủ tịch Hồ Chí Minh, Lãnh tụ Heydar Aliyev và các thế hệ lãnh đạo, nhân dân hai nước dày công xây dựng và vun đắp suốt hơn nửa thế kỷ qua.

Đảng, Nhà nước và nhân dân Việt Nam một lần nữa khẳng định luôn trân trọng, ghi nhớ và biết ơn sâu sắc sự ủng hộ to lớn và quý báu mà Cố Tổng thống Heydar Aliyev nói riêng, Chính phủ và nhân dân Azerbaijan nói chung đã dành cho Việt Nam trong thời gian chiến tranh cũng như trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc ngày nay. Đồng thời Việt Nam cũng luôn mong muốn hai bên tiếp tục tập trung nỗ lực đưa quan hệ trên các lĩnh vực lên ngang tầm với quan hệ chính trị tốt đẹp giữa hai nước trong thời gian tới. Trong đó, nâng cao hơn nữa quan hệ giữa Đảng Cộng sản Việt Nam với Đảng [Azerbaijan mới] tiếp tục tăng cường quan hệ hữu nghị truyền thống và trao đổi đoàn các cấp, nhất là cấp cao, theo các kênh Đảng, Nhà nước và ngoại giao nhân dân.

Để thực hiện tốt tất cả những mục tiêu đó, cơ sở di sản tinh thần, tư tưởng và tầm cao văn hóa

của Chủ tịch Hồ Chí Minh và Tổng thống Heydar Aliyev sẽ tiếp tục soi đường, chỉ lối để hai đất nước ngày càng thắt chặt và phát triển quan hệ hữu nghị và hợp tác, vì hòa bình và phồn vinh của mỗi nước, khu vực và thế giới.

Lịch sử thế giới ghi nhận Tổng thống Heydar Aliyev là một nhà lãnh đạo và chính trị gia đã tạo nên lịch sử hiện đại của Azerbaijan. Lịch sử ghi nhớ ông như một nhà lãnh đạo độc nhất vô nhị, một nguyên thủ quốc gia đầy quyền lực, một con người vị tha, mang đến cho dân tộc Azerbaijan niềm hy vọng và sự lạc quan trong thời kỳ tuyệt vọng và mất niềm tin. Còn đối với nhân dân Việt Nam, tuy cách xa nhau về địa lý, nhưng nhân dân Việt Nam luôn dành cho Tổng thống Heydar Aliyev một sự biết ơn, trân trọng về câu chuyện cuộc đời và tấm lòng của vị Lãnh tụ dân tộc Azerbaijan dành cho đất nước, nhân dân Việt Nam. Việt Nam luôn trân quý tình hữu nghị thắm thiết, sự ủng hộ hào phóng và giúp đỡ hiệu quả mà Tổng thống và nhân Azerbaijan đã dành trao cho Việt Nam trong quá trình đấu tranh bảo vệ Tổ quốc trước đây cũng như trong quá trình phát triển đất nước hiện nay. Những tình cảm hết sức đặc biệt này sẽ luôn là hành trang, động lực để quan hệ Việt Nam - Azerbaijan sẽ vượt qua muôn vàn thử thách của lịch sử, biến động của tình hình khu vực, thế giới để góp phần hun đúc và ngày càng củng cố sâu sắc hơn nữa tình hữu nghị truyền thống đặc biệt giữa hai dân tộc - hôm nay và cho muôn đời sau./.

#### TÀI LIỆU THAM KHẢO

- (1) <https://president.az/en/pages/view/azerbaijan/leader>
- (2) <https://vietnamnews.vn/life-style/376236/book-about-national-leader-of-azerbaijani-people-published-in-vietnamese.html>
- (3) <https://heydar-aliyev-foundation.org/en/content/index/63/National-leader>
- (4) <https://heydar-aliyev-foundation.org/en/content/index/84/>
- (5) <https://heydar-aliyev-foundation.org/en/content/index/84/>